

Bilaga 1 Mål kopplat till avfallsförebyggande

Nedan följer ett urval av miljö- och klimatmål, både nationella och globala, kopplade till det avfallsförebyggande arbetet.

FN:s globala hållbarhetsmål

2015 antog FN:s generalförsamling en resolution med 17 globala mål och 169 delmål för en bättre värld: *Agenda 2030 för hållbar utveckling*. Agenda 2030 är den överordnade ramen för det globala miljö- och utvecklingsarbetet och innebär att alla medlemsländer i FN förbundit sig att fram till år 2030 tillsammans arbeta för att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling.

Mål och delmål i agendan som har bäring på avfallsförebyggande är framför allt mål 12 men även delmål under andra mål. Innebörden av *Mål 12 Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster* är en effektivare resursanvändning, frikoppling av ekonomisk tillväxt och negativ miljöpåverkan, samt att avfallsmängderna och spridningen av farliga ämnen minskar.

Under Mål 12 finns följande delmål:

12.1 Genomföra det tioåriga ramverket för hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Alla länder vidtar åtgärder, med de utvecklade länderna i täten och med hänsyn tagen till utvecklingsländernas utveckling och förutsättningar.

12.2 Senast 2030 uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.

12.3 Till 2030, halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.

12.4 Senast 2020 uppnå miljövänlig hantering av kemikalier och alla typer av avfall under hela deras livscykel, i enlighet med överenskomna internationella ramverket, samt avsevärt minska utsläppen av dem i luft, vatten och mark i syfte att minimera deras negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön.

12.5 Till 2030 väsentligt minska mängden avfall genom åtgärder för att förebygga, minska, återanvända och återvinna avfall.

12.6 Uppmuntra företag, särskilt stora och multinationella företag, att införa hållbara metoder och att integrera hållbarhetsinformation i sin rapporteringscykel.

12.7 Främja hållbara offentliga upphandlingsmetoder, i enlighet med nationell politik och nationella prioriteringar.

12.8 Senast 2030 säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

Under de övriga globala hållbarhetsmålen finns bland annat följande delmål med koppling till förebyggande av avfall:

3 Hälsa och välbefinnande

3.9 Till 2030 väsentligt minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark.

6 Rent vatten och sanitet

6.3 Till 2030 förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt.

9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

9.4 Till 2030 rusta upp infrastrukturen och anpassa industrin för att göra dem hållbara, med effektivare resursanvändning och fler rena och miljövänliga tekniker och industriprocesser. Alla länder vidtar åtgärder i enlighet med sina respektive förutsättningar.

13 Bekämpa klimatförändringen

11 Hållbara städer och samhällen

11.6 Till 2030 minska städernas negativa miljöpåverkan per person, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall.

14 Hav och marina resurser

14.1 Till 2025 förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen

Globalt ramverk för kemikalier

Det globala ramverket för kemikalier "Global Framework on Chemicals – for a Planet Free of Harm from Chemicals and Waste" (GFC)¹ antogs den 30 september 2023 och innebär att länder och intressenter från hela världen har enats om en färdplan för en hållbar hantering av kemikalier under hela livscykeln. Ramverket är en efterföljare till den globala kemikaliestrategin (SAICM) från 2006. Det nya ramverket innehåller flera nya, viktiga inslag:

- en tydlig vision,
- 5 övergripande strategiska mål,
- ett antal tidsbundna konkreta mål vars genomförande ska göras mätbart genom ett system med indikatorer.

De flesta av delmålen ska genomföras till år 2030 och överensstämmer med Agenda 2030 för hållbar utveckling. Ett av delmålen är att alla länder i världen ska ha en fungerande kemikalielagstiftning till år 2030. Dessutom innehåller det globala ramverket en process för att nominera och initiera åtgärder för områden som ger anledning till oro, så kallade Issues of concern.

Exempel på mål som berör avfallsförebyggande är:

A1 – Senast 2030 har regeringar antagit regelverk och genomför och utövar tillsyn över dem. Vidare har regeringar etablerat lämplig institutionell kapacitet för att förebygga eller, där förebyggande inte är möjligt, minimera skadliga effekter från kemikalier och avfall, utifrån sina nationella förutsättningar.

A3 – Senast 2030 genomför företag de åtgärder som identifierats för att förebygga eller, där förebyggande inte är möjligt, minimera negativa effekter av kemikalier genom hela deras livscykel.

E5 – Senast 2030 har regeringar vidtagit åtgärder för att införa policyer, vilka på olika sätt internaliserar kostnaderna för en förebyggande och säker hantering av kemikalier och avfall.

Nationella miljömål

I 1 kap. 1 § 5 miljöbalken anges att Miljöbalken skall tillämpas så att återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

I Sverige har riksdagen beslutat att vi ska lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta. Det svenska miljömålssystemet består av ett generationsmål och 16 miljökvalitetsmål samt ett antal etappmål. Sveriges miljömål är det nationella genomförandet av den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen.

För att följa att utvecklingen går i rätt riktning i följs de 16 målkvalitetsmålen upp. Med hjälp av mätningar och inrapporterade åtgärder följer vi upp om målen är på väg att uppnås. De svenska miljömålen följs upp genom en årlig uppföljning på nationell och regional nivå. Det görs även en fördjupad utvärdering vart fjärde år.⁴ Det här är en viktig del i Sveriges genomförande av Agenda 2030, de globala målen för hållbar utveckling.

GENERATIONSMÅLET

Det av riksdagen beslutade generationsmålet är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället och visar riktningen för vad som måste göras inom en generation för att miljökvalitetsmålen ska nås. Generationsmålet lyder:

”Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser”

Generationsmålet sju strecksatser förtydligar innebörden och visar vad miljöpolitiken ska fokusera på. De anger bland annat att:

- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

MILJÖKVALITETSMÅLEN

Miljö kvalitetsmålen⁵ beskriver tillståndet i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Preciseringarna ska förtydliga vad miljö kvalitetsmålen innebär.

Avfallshantering och avfallsförebyggande är främst placerad under miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö:

”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.”

Med precisering 9 och 10:

- Hushållning med energi och naturresurser: Användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst förnybara energikällor används.
- Hållbar avfallshantering: Avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallens påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Arbetet med att minska riskerna med farliga ämnen finns under miljö kvalitetsmålet Giftfri Miljö:

“Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna.” med följande sex preciseringar:

- **Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen** Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar inte är skadlig för människor eller den biologiska mångfalden.
- **Användningen av särskilt farliga ämnen** Användningen av särskilt farliga ämnen har så långt som möjligt upphört.
- **Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper** Spridningen av oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper är mycket liten och uppgifter om bildning, källor, utsläpp samt spridning av de mest betydande av dessa ämnen och deras nedbrytningsprodukter är tillgängliga.
- **Förorenade områden** Förorenade områden är åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön.
- **Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper** Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper är tillgänglig och tillräcklig för riskbedömning.
- **Information om farliga ämnen i material och produkter** Information om miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor är tillgänglig.

Arbetet med avfallsförebyggande åtgärder och minskad miljö påverkan från avfallshandling berör både direkt och indirekt flera av de övriga miljö målen, till exempel Begränsad klimatpåverkan.

ETAPPMÅL

Etappmål fastställs av regeringen och är steg på vägen för att nå generationsmålet och ett eller flera miljö kvalitetsmål. De etappmål som främst rör avfallsförebyggande är etappmålen.

Etappmål för återanvändning av förpackningar: Av de förpackningar som släpps ut på marknaden i Sverige för första gången ska andelen som är återanvändbara öka med minst 20 procent från år 2022 till år 2026 och med minst 30 procent från år 2022 till år 2030.

Etappmål för minskat matsvinn: Matsvinnet ska minska så att det sammantagna livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025. En ökad andel av livsmedelsproduktionen ska nå butik och konsument 2025.

Etappmål för minskade livsmedelsförluster: Livsmedelsförlusterna ska minska och mer ska bli mat: En ökad andel av livsmedelsproduktionen ska nå butik och konsument år 2025.

Etappmål för farliga ämnen:

- Användningen av biocidprodukter med särskilt farliga egenskaper ska minska väsentligt till 2030.
- Användningen av växtskyddsmedel med särskilt farliga egenskaper ska minska väsentligt till 2030.
- Senast år 2030 ska utsläpp av dioxin från punktkällor vara kartlagda och minimerade.

Kommunala mål

Kommunerna ansvarar för att ta fram en kommunal renhållningsordning som omfattar kommunens föreskrifter och en avfallsplan. Avfallsplanen ska innehålla mål och åtgärder för att förebygga och hantera det avfall som kommunen ansvarar för, och för övrigt avfall i kommunen i den utsträckning kommunen kan påverka det. Planen ska även innehålla mål och åtgärder för att förebygga och begränsa nedskräpning⁶.

Klimatmål

2017 antog Sverige ett klimatpolitiskt ramverk^{7,8,9}. Ramverket består av en klimatlag, klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Det långsiktiga målet innebär att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären senast år 2045, för att därefter uppnå negativa utsläpp.

Etappmålen är:

- Utsläppen år 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990.
- Utsläppen år 2030 bör vara 63 procent lägre än utsläppen år 1990.
- Utsläppen år 2040 bör vara 75 procent lägre än utsläppen år 1990.

Målen omfattar inte utsläpp och upptag i markanvändningssektorn. Utsläpp av växthusgaser som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter är inte inkluderade i etappmålen.

Enligt klimatlagen ska regeringen varje år presentera en klimatredovisning i budgetpropositionen. Klimatlagen anger också att regeringen vart fjärde år ska ta fram en klimatpolitisk handlingsplan. Syftet med handlingsplanen är att visa hur regeringens samlade politik inom alla relevanta utgiftsområden sammantaget bidrar till att nå etappmålen till 2030 och 2040 och det långsiktiga utsläppsmålet till 2045.

EU:s övergripande klimatmål, enligt den klimatlag som antogs i juni 2021, är att senast 2050 vara klimatneutralt. År 2030 ska EU:s nettoutsläpp vara minst 55 procent lägre än de var 1990. Det är också det EU kommunicerat som mål i sin senaste NDC (Nationally Determined Contributions) i december 2020¹⁰.